

مسعود دهنمکی کارگردان فیلم سینمایی «زندانی‌ها» در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

حرف تندوتیز سیاسی در سینمای ما اشباع شده است

اکران نوروزی با اخراجی‌ها زنده شد

فیلم‌های مسعود دهنمکی از لحاظ تعداد تماشایی و میزان فروش					
نام فیلم	سال اکران	رتبه در جدول فروش سال	ژانر	تعداد تماشایی	میزان فروش به ریال
اخراجی‌ها ۱	نوروز ۸۶	یک	دفاع مقدس – کمدی	۲,۱۵۶,۵۲۶	۲۳,۱۷۸,۶۹۷,۵۰۰
اخراجی‌ها ۲	نوروز ۸۸	یک	دفاع مقدس – کمدی	۵,۳۴۸,۷۱۵	۷۹,۲۸۳,۱۱۷,۵۰۰
اخراجی‌ها ۳	نوروز ۹۰	یک	دفاع مقدس – کمدی	۲,۲۲۳,۴۵۷	۴۷,۳۵۸,۲۷۴,۴۰۰
رسوایی ۱	نوروز ۹۲	یک	اجتماعی – کمدی	۹۸۹,۶۴۴	۳۸,۵۴۸,۲۹۶,۸۰۰
معراجی‌ها	نوروز ۹۳	چهار	کمدی – دفاع مقدس	۱,۵۹۵,۷۵۸	۳۸,۸۱۵,۵۹۵,۵۰۰
رسوایی ۲	اردیبهشت ۹۵	چهاردهم	اجتماعی – کمدی	۴۴۵,۹۱۲	۲۸,۵۸۸,۶۲۹,۰۰۰
–	–	–	مجموع	۱۲,۲۵۰,۴۵۷	۲۵۵,۲۷۲,۱۵۹,۷۰۰

کنایه‌ها، موافقان و مخالفان خاص خودش را داشت. وضعیت موافقان و مخالفان درمورد فیلم‌های اول تان مشخص بود و گاهی منتقدان در مواجهه با فیلم‌های تان در دو طیف مقابل هم قرار می‌گرفتند. ولی از رسوایی به بعد انگار این دو قطبی موافق و مخالف تغییر شکل داده است و حتی در جایی گفتید: «این مساله چپ و راست ندارد، چپ کینه قدیمی دارد و حق دارد منصف نباشد و مکر کند و راست مذهبی بلاهت و خود کم‌بینی‌ای دارد که می‌خواهد آن را پشت غریبه‌نوازی پنهان کند اما خدانه چپ است و نه راست.» یا فیلم سینمایی «زندانی‌ها، قرار است تند و تیز سیاسی جدیدی بزند یا اینکه به خاطر شدت انتقادها، مسعود دهنمکی محافظه کار شده است؟

شما به فیلم‌های بعد از «اخراجی‌ها ۳» نگاه کنید که چقدر فیلم شبیه آن ساخته شد. شاید زدن حرف تند و تیز سیاسی در جامعه به نوعی اشباع شده و فکر می‌کنم مهم‌تر از مساله کنایه سیاسی، مساله اخلاق و معنویت است. یعنی درباره اخلاق و معنویت حرف می‌زنم. سعی کردم کنایات کمتر باشد که مردم به آن مفهوم معنوی بپردازند. حتی یکی از دلایلی که فیلم در جشنواره نیامد به همین خاطر بود. هر دو طیف حزب الهی و روشنفکر به نوعی دغدغه‌های شان چیزهای دیگری شده است. شاید بتوان گفت دغدغه‌های ۲۰، ۳۰ سال پیش ما الان دغدغه این آدم‌ها شده، ولی الان مساله من چیز دیگری است. البته الحد لله در رسوایی ۱ و ۲ دیدید هشداری که فیلم می‌دهد، نسبت به آسیب‌های اجتماعی و اتفاقاتی که در جامعه از جمله اعتراض‌های سیاسی یا به نوعی آن برخورد با اختلاس‌ها و فسادها. اینها هشدارهایی بود که در آن فیلم‌ها وجود داشت و می‌توان گفت فیلم جلوتر از زمان خودش حرکت می‌کند. شما وقتی می‌بینید که یک اتفاقی می‌افتد و مردم برش‌هایی از آن فیلم‌ها را در شبکه‌های اجتماعی برای هم می‌فرستند یعنی اینکه فیلم کار خودش را کرده است.

یک نکته‌ای وجود دارد که گفتید نخواستید فیلم در جشنواره اکران شود، امسال فیلمی را ندیدیم که در آن امید وجود داشته باشد، شاید در بین آنها ۲ یا ۳ فیلم به این صورت بود و دقیقا همه فیلم‌ها با تلخی تمام می‌شد، به نظر شما سینمای ما به لحاظ امید دادن به مخاطب در چه وضعیتی است؟

ببینید من درمورد فیلم خودم صحبت می‌کنم، البته‌ای هم فیلم‌های من امید است. در رسوایی ۱ شما می‌بینید که انتهای آن اصلاح است. همه فیلم‌ها حتی در اخراجی‌ها آخرش اصلاح است، نابودی کارا کتر را نمی‌بینید و شخصیت را سپاه و سفید نمی‌بینید و در این فیلم هم همین اتفاق می‌افتد. ولی به هر حال در فیلم‌های من امید وجود دارد و به مردم امید می‌دهد، حتی به آنهایی که امیدی به آنها نیست و شاید کل جامعه از آنها قطع امید کرده‌اند، مثل زندانی‌ها.

به هر حال با آمدن اخراجی‌ها به سالن‌های سینما، فروش سینما از یک میلیارد برای اولین بار به چند میلیارد رسید. مردم با سینما آشتی کردند و دوباره اکران نوروزی، به وقت طلایی اکران سینماها تبدیل شد. اما به هر حال به‌رغم خدماتی که اکران فیلم‌های ما در این سال‌ها به سینما کرد، بابتی مهربانی‌هایی مواجه‌شدم که احساس کردم باید از فضای رقابت دور شد. فیلم، رسوایی در عید اکران نشد و در ماه رمضان اکران شد ضمن اینکه در تعداد سالن‌های محدودی به نمایش درآمد و با توجه به مضمونش هم که به خیلی‌ها برخورد بود، تبلیغات میدانی که به هیچ وجه نداشت و تعداد تیزرهای تلویزیونی محدود بود. باتمام این تفاسیر، به هر حال در زمان خودش جزء ۱۵، ۱۰ فیلم پرفروش سال بود. به نوعی می‌خواستم کاری کنم که بعضی‌ها دست از کینه‌توزی‌ها و دشمنی‌هایشان بردارند.

به خاطر همین به این سمت رفتید که فیلم پرفروشی نسازید؟ بله. همین اتفاقات باعث شد این تصمیم را بگیرم. فیلم «رسوایی ۲» راهم که نگاه کنید آنچنان زبان طنزی نداشت و بیشتر اجتماعی بود.

الان خود تان درمورد زندانی‌ها چه فکری می‌کنید، با توجه به اینکه به اکران نوروز برگشته و مطمئنم باز یگرانی دارد که می‌تواند مخاطب را به سینما بکشاند؟

امیدوارم این فیلم هم با استقبال مواجه‌شود، اما من با خودم رقابتی ندارم و نمی‌خواهم چیزی برایم تکرار شود، هر چقدر بیشتر مخاطب باشد، خوشحال می‌شوم.

در پس زمینه فیلم‌های تان، شاهد نیش و کنایه‌هایی به جناح‌های سیاسی هستیم و بنا به نوع نگاه هر فیلم، این

بهاره افشاری را می‌بینید که بچه‌های سینما هستند. خیلی از آنهایی که در سینما چهره هستند از تلویزیون به سینما رفتند و شهره شدند. به هر حال مخاطب با ترکیب جدیدی مواجه می‌شود و به نظر اعتماد به طیف جدیدی از بازیگران به عنوان نقش اول در این فیلم، یک کار جدید نسبت به کارهای قبلی ام محسوب می‌شود. اینها نسل میانه بازیگران هستند و بین دو نسل یعنی بین بازیگرانی همچون آقای عبدی و بچه‌های قدیم و نسل جدید و بازیگران نینجر، قرار دارند. این هم تستی است که در این فیلم انجام دادیم و این بازیگران به خوبی از عهده آن برآمدند.

وقتی به سیر فیلم‌های شما در چند سال اخیر نگاه می‌کنیم، شاهد این هستیم که فیلم اخیر تان مثل آثار اولیه، پرفروش نبود. چه دلایلی باعث شد مسعود دهنمکی که همیشه فیلم‌هایش محبوب سینما داران بود، فیلمش کم فروخت؟ به نظر شما این مساله به این نقل معروف که از شما می‌شود که دوست دارم فیلمی بسازم که کمتر بفروشد، ارتباطی دارد؟ همه فیلم‌های من، جزء همه پرفروش‌های سال شان بودند. فقط در مورد «رسوایی ۲» یک سری از حرف‌ها وجود دارد که باید بگویم من خودم، «رسوایی ۲» را می‌خواستم به نحوی بسازم که حول رقابت، اکران و اینچور مسائل نباشد. اینقدر مشکلات برای من ایجاد می‌کردند که از خبر و شر این کار گذشتم.

در حالی که اگر اکران‌های نوروز را بررسی کنید، می‌بینید که بعد از اخراجی‌هاست که سینما احیا می‌شود و مردم دوباره به سالن‌های سینما هجوم می‌آورند، اما قبل از آن اکران نوروزی، جزء فصل مرده سینما بود. یعنی ۱۵ روز قبل از عید و ۱۵ روز بعد از عید، مردم سرگرم تعطیلات بودند و اصلا به طرف سینما هم نمی‌رفتند، ولی

داشت و با این نگاه سال‌ها فیلم‌های معناگرا در سینماها اکران می‌شد. من سعی کردم همان مفاهیم معنوی، اخلاقی و عرفانی را با زبان شیرین طنز در جامعه تصویر کنم حالا یک‌بار در قالب ژانر جنگی و یک‌بار سیاسی و بعضا ژانرهای اجتماعی تبیین کنم. در فیلم سینمایی «زندانی‌ها» هم همین اتفاق می‌افتد یک مفهوم انتزاعی که جزء دغدغه همه مردم و مطمئنا جزء مفاهیم مقدس ماست را با زبانی طنز و جوری که به دل مخاطب بنشیند، بیان کنم. به هر حال فیلم‌های من همیشه کفی از مخاطب را داشته‌اند، یعنی بخشی از مخاطب با این سینما و مضمون ارتباط برقرار کرده و همین قدر هم نسبت به بقیه فیلم‌هایی که خواستند در زمینه مفاهیم اخلاقی حرف بزنند، یک موفقیت محسوب می‌شود. ما نباید ژانر طنز را محدود به شوخی‌های دم‌دستی و مسائل خاص کنیم که منجر به این شود که در سالن‌های سینما، نتوانیم فیلم را با خانواده تماشا کنیم. طنز در حوزه سیاسی، مسائل اجتماعی و اخلاقی اگر با رعایت شئون باشد، به نظرم با حداقل خوبی از مخاطب همراه شده و فیلم پرفروش خواهد شد. تجربه من که این موضوع را نشان داده است.

شما می‌گویید که نباید با هر نوع طنزی مردم را خنداند و به سینما کشاند اما با یکی از کارگردان‌های سینما که صحبت می‌کردیم، می‌گفت که مردم دیگر حوصله هیچ چیزی را ندارند و ما فقط باید فیلمی بسازیم که در آن دو ساعتی که در سینما هستند، اصلا یاد بیرون و مشکلات شان نیفتند و فقط بخندند. فکر نمی‌کنید که این روزها سینما در قبضه ساخت چنین فیلم‌هایی است؟

هرکسی نگاه خودش را دارد. برخی‌ها در سینما ممکن است دست به تولید اثری بزنند که اتفاقا در چارچوب قانون هم تعریف شده است، نمی‌خواهم آنها را نقد کنم اما برای من که دغدغه آرمان و اخلاق را دارم، محدودیت در شوخی نویسی‌ها خیلی زیادتر است. به خاطر همین هم طنز در ژانر سینمای به نوعی معنوی، انقلابی و آرمانی خیلی کم‌رنگ است و کمتر آدمی را می‌بینیم که در این حوزه کار کند، چون کار کردن در این زمینه خیلی مشکل‌تر است. اگر برخی از مسائل در این حوزه رعایت نشود، می‌تواند به ضد خودش تبدیل شود. کما اینکه خیلی‌ها خواستند ادای اخراجی‌ها را در بیاورند و بر ضد خودش تبدیل شد. کلا مساله طنز و اینکه بخواهید در این نوع ژانر کار کنید، هم رقابت را سخت و هم توقع مخاطب را عوض می‌کند چون وقتی در فیلم‌های دیگر با شوخی‌های مختلف مواجه می‌شود ممکن است همین توقع را در بقیه فیلم‌ها هم داشته باشد. اما درباره «زندانی‌ها» امیدوارم آن بخشی از مخاطب که برایشان مهم است که فیلم را با خانواده ببینند، بعد از دیدن این فیلم با خیال راحت از سینما بیرون بیایند.

در فیلم‌های اول تان از بازیگران حرفه‌ای سینما استفاده کردید و حالا که مشهور تر شده‌اید، در فیلم «زندانی‌ها» اسراغ بازیگران مشهور تلویزیون رفتید. چه شد که این ترکیب بازیگران را برای فیلم اخیر تان انتخاب کردید؟

به هر حال استفاده از بازیگری که حتی بازی‌اش به نوعی تیپ‌باشد با هدف خاصی صورت می‌پذیرد. از یک طرف دیگر کسانی که در این فیلم حضور دارند، بازیگران سرشناس تئاتر هستند و آنجا درخشیدند و با آدم‌های بزرگی هم کار کردند و اینجا در کنار بقیه بچه‌های دیگر قرار می‌گیرند. یعنی هومن برق‌نورد و بهنام تشکر و هدایت هاشمی از بازیگران تئاتری هستند و از آن طرف خانم بهنوش بختیاری و خانم

عاطفه جعفری

روزنامه‌نگار

شاید وقتی مسعود دهنمکی اولین فیلمش را می‌ساخت، کمتر اهل سینمایی فکرش را می‌کرد که دهنمکی قرار است در فاصله کمتر از چهار سال، به مرد پولساز سینمای ایران تبدیل شود. فیلمسازی که از همان ابتدای کارش محبوبیتش بین سینما داران بیشتر از محبوبیتش بین سینما گران بود. با وجود نقدهایی که برخی از منتقدان سینمایی نسبت به نگاه او در فیلمسازی دارند، ولی نمی‌توانند منکر این شوند که عمده آثار او، در فصل‌های کهرنوق، مخاطب را به سینما آورده است. به قول خودش اکران‌های نوروزی با فیلم اخراجی‌ها جان گرفت و از آن به بعد همه به دنبال این بودند که فیلم‌هایشان را در نوروز اکران کنند. کارگردان «اخراجی‌ها» بعد از ساخت رسوایی ۲، دوباره به سراغ موضوع دیگری برای ساخت یک فیلم رفته تا به قول خودش بتواند قدمی برای جامعه بردارد و حلقه گمشده این روزها را که به گفته خودش اخلاق است؛ به مردم یادآوری کند و حتی با یک تلنگر کوچک بتواند عده‌ای را که به خواب رفته‌اند، بیدار کند. «زندانی‌ها» عنوان فیلم جدید اوست که با موضوعی اجتماعی ساخته شده است. دهنمکی مانند دیگر آثار خود در این فیلم نیز به دنبال ارزش‌های فراموش شده و دغدغه‌های انسانی است. هدایت هاشمی، بهنام تشکر، هومن برق‌نورد، بهاره افشاری، بهنوش بختیاری، اصغر نقی‌زاده، رسول نجفیان و امیر نوری در فیلم جدید دهنمکی ایفای نقش می‌کنند. به بهانه اکران نوروزی «زندانی‌ها» درباره فیلم جدیدش و فضای امروز سینمای ایران به گفت‌وگو نشستیم.

۱۱۱

آقای دهنمکی، برای سوال اول از سوره زندانی‌ها شروع کنیم. شما می‌خواستید فیلم «طبیب» را بسازید اما به یک باره شنیدید شد که در حال ساخت «زندانی‌ها» هستید. چه شد که سراغ ساخت این فیلم رفتید؟

چون فیلم «طبیب» یک فیلم تاریخی بود و امکانات خاص مالی را می‌طلبید، اما به دلیل شرایط مالی امکان ساختش فراهم نشد، بنابراین تصمیم گرفتم به سمت فیلم روز و اجتماعی بروم که از پس هزینه‌های آن بر بیایم. سازمان اوج به مراحل تولید فیلم وارد شد. ایده «زندانی‌ها» هم جزء طرح‌هایی بود که قبلا نوشته بودم و بعد از نهایی شدن متن، ساخت آن را شروع کردم. فیلم هم یک مضمون معنوی دارد با مفهوم انتظار موعود (عج) و نیمه شعبان.

فارغ از اینکه در فیلم‌های تان سعی می‌کنید فضای شاد و سرگرم کننده‌ای برای مخاطب تصویر کنید، معمولا مباحثی که در فیلم‌های شما مطرح می‌شود، جدا افتاده از مسائل اجتماعی و فرهنگی روز مردم نیست. با توجه به این نگاه، این بار دهنمکی در «زندانی‌ها» سراغ چه مساله‌ای رفته است که برای مردم مساله باشد و درگیر آن شوند.

فکر می‌کنم اخلاق، حلقه گمشده جامعه ماست. به نوعی اخلاق ذیل تمام مناقشات جناحی، سیاسی و... قرار گرفته است. اگر اخلاق در جامعه بین نخبگان و عموم مردم حاکم باشد بسیاری از این منازعات کم می‌شود. از یک طرف هم نگاه به مفاهیم معنوی- اخلاقی در سینمای ما به گونه‌ای تعبیر شده که وقتی اسم سینمای معناگرا به گوشتان می‌خورد یعنی سینمایی که مخاطب نخواهد